

24 DE SCRISORI ȘI TELEGRAME TRIMISE DE DUMITRU BRĂTIANU LUI MIHAIL KOGĂLNICEANU ÎNTRE ANII 1857 ȘI 1891

Vasile Novac

În fondul „Mihail Kogălniceanu“ al Bibliotecii Academiei Române, se păstrează 24 de scrisori și telegrame expediate lui Mihail Kogălniceanu de către Dumitru Brătianu. Una este din anul 1857, două datează din anul 1860, alta din anul 1881 iar celelalte din perioada 1884-1891.

Scrisoarea din 21 octombrie 1857, ca răspuns la una a lui Kogălniceanu demonstrează strânsa colaborare dintre munteni și moldoveni în perioada luptei pentru Unirea Principatelor, în ciuda unor puncte de vedere diferite, referitoare la mijloacele de realizare a viitoarei României:

„Frate,

Epistola ta de la 17 ale curenteii luni ne-au mâhnit pe toți aici, căci drumul ce v-ați croit, forțat în el însuși, plin de pericole, în loc să ne apropie ne depărtează de celălalt de care gândim. Și-apoi, aceasta dovedește Europei, tocmai acum, că nu suntem uniți, că toate dorințele și procedările noastre sunt diferite.

În loc să vă siliți, precum ne-au fost vorba, să alunecați întru datoriile noastre de români și între ecsigențele Comisiei, mai bine luați inițiativa și mergeți mai departe decât nu ne cere Comisia, iea însăși.

Pentru numele lui Dumnezeu, mărginiți-vă cel puțin la cele 12 propuneri formulate și nu mai atingeți la alte chestiuni, căci alminteri suntem pierduți și înche, chiar în conchiderea celor mai multe dintre acele 12 propuneri... cu toată bunăvoința voastră, sunteți în imposibilitatea de a le rezolva, până nu se va decide organizația politică a României.

În astea hotărâri de a ne ține de cele patru puncturi și de ne vom vedea siliți – grațe á votre initiativ – să tratăm și alte questiuni, vom căuta a răspunde într-un tip evaziv, vom da informații comisarilor, ne vom feri, însă, de-a formula noi dorințe.

Întra-ceastă săptămână, Adunarea va dezbate,... dezvoltarea celor patru puncturi notate de noi. De ce nu vine Cantacuzino sau Ruset, căci nu-i văd prim miniștri?

De la Paris și de la Londra, avem, nuvele bune. Știrbei, de amar căci Adunarea nu l-a știut prețui, s-au bolnăvit și ca să se tămăduiască, s-au dus să intrige la Paris.

Îți mulțumesc de cele trimise. Veți primi și voi toate hârtiile noastre.

Frățeștile mele salutări ale amicilor de acolo. Primește și tu o strângere frățească de la mine și de la toți amicii tăi munteni.

Al tău frate, D. Brătianu“¹

Urmează o depeșă telegrafică, în limba franceză, trimisă la 4 ianuarie 1860, prin care primul ministru al Moldovei era anunțat că „prințul“ Alexandru Ioan Cuza crede că trebuie delegat la Congresul de Statistică „un român din Valahia“.²

La 6 iulie același an, îi scria lui Mihail Kogălniceanu despre demisia guvernului din Țara Românească și despre cauzele ei:

„Frate,

Am durerea ați anunța că ministerul nostru de aici, ajungând la convingerea că

nu posedă încrederea domnitorului și că diferă cu Măria Sa în interpretarea Convențiunii asupra responsabilității miniștrilor a demisionat eri și că Măria Sa a binevoit a primi demisia ministerului. Nu cunoaștem încă persoanele ce vor compune încă noul minister.

Îți stâng mâna fratește, D. Brătianu³

La 11/23 aprilie 1881, în calitate de ministru al Afacerilor Externe (deținea și postul de prim ministru), îi scrie lui Kogălniceanu, în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențial la Guvernului, la Paris. Îl anunță constituirea, cu o zi în urmă, a unui nou cabinet, sub conducerea sa, precizându-i că demisia fostului guvern nu trebuie să afecteze cu nimic relațiile noastre internaționale, căci „politica primului ministru al Regatului României, ca și a acelui minister, ce l-a precedat, o politică de ordine și de loialitate.

Titlu de Regat, pe care România l-a luat nu este decât consacarea importanței sale politice și a independenței cucerite, cu eforturi eroice și dureroase sacrificii.

Acest titlu, care este o garanție de stabilitate va avea prestigiul și forța sa și va garanta mai bine celorlalte puteri respectul angajamentelor internaționale de la care, de altfel, n-a renunțat (failli) niciodată.⁴

Pe plan intern, Guvernul Dumitru Brătianu își propunea stricta aplicare a legii în toate ramurile administrației publice, pentru ca, „sub egida unei justiții imparțiale și ale unei administrații cinste și energice, toți românii, fără distincții de partid să se dedice cu încredere muncii naționale, aparținând tuturor categoriilor... pentru a înfăptui ordinea morală și economică toate îmbunătățirile de care simțim că avem nevoie...

Guvernul se va strădui, din ce în ce mai mult, să strângă relațiile prietenești care există între România și celelalte țări, pentru a facilita și multiplica tranzacțiile comerciale; vom câștiga, de asemenea, simpatiile Europei întregi...

Înfățișați, vă rog, aceste considerații în întrevederile pe care le veți putea avea cu excelența sa domnul ministru al Afacerilor Străine al Franței.⁵

La 8 mai 1885, Dumitru C. Brătianu fondează Partidul Liberal Democrat, care avea ca prim membru marcant pe Mihail Kogălniceanu. El s-a folosit de ziarul „Națiunea“, apărut între anii 1882 și 1891. În perioada 1885-1888, acest partid a fost forța cea mai activă a „Opoziției Unite“, în lupta pentru răsturnarea guvernului Ion C. Brătianu⁶ Pentru susținerea ziarului, la 14/26 mai 1884, apelează stăruitor la sprijinul financiar al lui Kogălniceanu și al amicilor săi:

„Vă rogu amintiți în unu modu îndesat amicilor d-voastră acțiunile Națiunii la care au binevoit a se însărcina.

Permiteți să vă amintesc și eu cotisațiunea de 300 de lei pe lună, ca ați promis Națiunii.

Vă scriu aceste căci nu mai pot găsi bani și ar fi păcat ca ziarul să înceteze d-a apare, tocmai acum. Sper că sunteți sănătos.⁷

O scurtă înștiințare este trimisă lui Kogălniceanu, la 4 februarie 1886, prin care „este rugat, cu stăruință a lua parte la instruirea Comitetului, strada Academiei, nr. 22, astăzi 4 februarie la orele 5 d.a.“⁸

La 5 februarie 1886, tot pentru ora 5 era anunțată o întrunire a Comitetului

ziarului „Națiunea”⁹

La 21 februarie 1886, se trimite un bilet cu conținut similar celor de mai sus:

„Sunte-ți rugat a veni neapărat astăzi, vineri la orele 5 d.a., Strada Academiei, nr.22, pentru a lua parte la întrunirea comitetelor unite”¹⁰

O invitație similară este făcută și pentru data de marți, 25 februarie, ora 5, tot în strada Academiei, nr. 22, și tot pentru întrunirea Comitetului¹¹

La 7 martie 1886, Kogălniceanu primește următorul bilet pe care face sublinierile ce se vor vedea:

„Regret că nu v-am putut găsi azi dimineață. Deseară, este întrunire la mine. Dorim toți să vă avem, dar știu cât te costă să ieși seara. Sper că mâine nu vei pregeta d-a veni la întrunirea noastră politică, la orele 2 d.a.. Nu veți vorbi, de nu veți fi dispus s-o faceți. Vino, te rog, negreșit.”¹²

Dumitru Brătianu, la 3 aprilie 1886, roagă stăruitor pe Mihail Kogălniceanu să vină la ora 8, în strada Academiei 22, „la întrunirea Comitetului nostru Executiv, fiind a se discuta cestiuni de mare importanță”¹³.

Următoarea epistolă păstrată este scrisă peste doi ani. La 3 septembrie 1888, îl roagă să fie prezent la „deschiderea Camerei pentru dizolvare, căci este neapărat trebuință să ne vedem”¹⁴.

La 30 ianuarie 1889, îi trimite o nouă misivă, prin care îl roagă, ca a doua zi, marți să fie prezent în strada Doamnei, nr. 6, deoarece „este urgent să ne vedem neapărat, câțiva amici politici”¹⁵.

Într-o epistolă nedată trimisă printr-un amic comun îi roagă să grăbească venirea din Moldova, la București:

„Amicul nostru, D.P. Buiescu întreprinde o călătorie de explorațiune în ținuturile cele mai îndepărtate ale Moldovei, cu speranța de-a vă găsi și a vă arat cum stăm aici încredințat fiind ca și mine, că atunci când veți decide a nu mai amâna venirea d-voastră la București.

Să veniți sănătoși și voioși.

Vă stâng mâna frățește, D. Brătianu”¹⁶.

La sfârșitul anului 1889, mai ales în luna noiembrie, au loc mai multe invitații la anumite reuniuni politice.

La cea din 3 noiembrie, Kogălniceanu n-a fost prezent, ceea ce-l determină pe Dumitru Brătianu să-și exprime regretul, și să spere că-i va trece răceala¹⁷

Deputatul M. Kogălniceanu este invitat, în strada Doamnei, vineri 17 noiembrie, ora 8,30, la mai „mulți amici politici”¹⁸.

Joi 23 noiembrie, la aceeași adresă și la aceeași oră este rugat să vină la o altă întâlnire cu mai mulți „amici politici”¹⁹

A doua zi, Kogălniceanu este rugat să nu pregete să vină, tot în strada Doamnei și tot la aceeași oră la „întrunirea amicilor noștri senatori și deputați”²⁰.

Invitația din 20 decembrie 1889, este mai precisă în ceea ce privește scopul întâlnirii:

„Domnul meu,

Fiind și d-voastră al Comitetului Clubului nostru liberal și democrat, sunteți rugat să veniți și mâine, joi seara la orele 8½ în localul Clubului pentru ca să procedăm la

constituirea Comitetului²¹.

Deputatul Mihail Kogălniceanu mai este invitat să participe „la întrunirea Comiteului Central Liberal, azi, vineri, 30 martie, la ora 10 dimineața, în strada Doamnei nr. 2”²².

În septembrie 1890, după revenirea de la băi din străinătate Mihail Kogălniceanu era așteptat în speranța că s-a însănătoșit în vederea unor imperative consultări politice:

„București, 22 septembrie 1890,

Stimate și dragă domnule Kogălniceanu,

Regret mult că nu ne-am putut încă vedea, de la întoarcerea d-voastră din străinătate; sper însă că băile v-au făcut bine și că continuați a fi sănătos.

Noi toți aici vă dorim și simțim trebuința de-a vă vedea cât mai curând, mai cu seamă în împrejurările delicate în care ne găsim astăzi.

Vă strâng mâna frățește și vă zic la revedere”²³

La 22 octombrie 1890, este rugat să se implice în campania electorală, și să meargă, la Galați, unde este solicitat:

„Stimate și iubite domnu Kogălniceanu.

Comitetul nostru de la Galați vă roagă mult să-l onorați cu prezența d-voastră [la] întrunirea publică ce va avea loc acolo, vinerea viitoare, la ora 2 d.a.

Știți că dr. Serfiote ține mult la d-voastră. Mai sunteți rugat să atrageți atențiunea fraților Cavaliori asupra apropiatelor alegeri comunale.

Eri am avut două frumoase întruniri, aici și la Craiova, unde am fost și eu.

Sper că sunteți sănătos.

Primiți, aci, o strângere de mână frățească.

D. Brătianu”²⁴

La 25 aprilie 1891, Dumitru Brătianu, în calitate de președinte al Comitetului Dirigent, convoacă pe deputatul M. Kogălniceanu, pentru a participa la o consfătuire a deputaților și senatorilor liberali, înaintea începerii sesiunii parlamentare:

„Corpurile Legiuitoare fiind convocate pentru ziua de 29 aprilie curent, e de neapărată trebuință ca senatorii și deputații liberali, înaintea începerii sesiunii.

Vă rugăm, prin urmare, să binevoiți a vă afla în București, Duminică 28 curent și să luați parte la întrunirea ce veți avea loc în acea zi, în localul Clubului Liberalilor, la orele 3 după amiază”²⁵

Ultimul document este o telegramă nedată, prin care președintele D. Brătianu scria lui M. Kogălniceanu, probabil în calitate de deputat:

„Am onoare de a vă comunica că astăzi la ordinea zilei [este] dezbaterăa asupra rezultatului anquetei parlamentare pentru actele diplomatice și că nu se mai cere amânare”²⁶.

Din cele expuse mai sus, rezultă că între cei doi mari oameni politici ai secolului al XIX-lea, cu un rol major în constituirea statului național român modern, au existat și relații epistolare, timp de 33 de ani, din epoca luptei pentru Unirea Moldovei cu Țara Românească și până la încetarea lor din viață.

Dintre acestea, reluăm ca fiind mai importante scrisorile din 1887 și 1881. În prima era vorba de conjugarea eforturilor muntienilor și moldovenilor în timpul

Adunării Ad-Hoc, pentru a lămuri marile puteri europene să sprijine deplina Unire a Principatelor, iar cea din anul 1881, reprezenta, de fapt, programul efemerului guvern Dumitru Brătianu, mai ales în ceea ce privea politica externă a României, în vremea proclamării Regatului României.

Cele mai scurte înștiințări, care arată strânsa colaborare politică a celor două mari personalități în cadrul Partidului Național Liberal Democrat, condus de D. Brăti, și care era forța cea mai activă a „Opoziției Unite” ce lupta pentru răsturnarea guvernului I.C. Brătianu. Deși au fost cei mai zeloși adversari ai guvernării Brătianu, după demisia acestuia, au fost singurii care n-au avut nici un beneficiu.

De aceea, în ianuarie 1890, la o vizită a lui M. Kogălniceanu la I.C. Brătianu, primul anunță că se va despărți de Dumitru Brătianu. La rândul său, Ion C. Brătianu vizitează pe fratele său Dmitrie, la 23 martie/4 aprilie și hotărăsc reunificarea Partidului Liberal²⁷ De altfel, ultimele epistole dovedesc colaborarea celor două personalități politice în cadrul Partidului Liberal, reunificat după întrunirea din 24 martie 1890, la care a ținut un lung discurs și fostul dizident Dumitru Brătianu²⁸.

Scrisorile mai demonstrează în afara respectului reciproc și o amicitie afectuoasă a celor doi protagoniști.

24 lettres et télégrammes envoyés par Dumitrie Brătianu á M. Kogălniceanu pendant les années 1859 et 1891

Dans la Bibliothèque de l'Académie Roumaine on garde vingt quatre lettres et télégrammes envoyés par D. Brătianu á M. Kogălniceanu. Entre ceux deux hommes politiques du XIXème siècle, ayant un rôle majeure dans l'établissement de l'état roumain moderne, il y a eu des relations épistolaires pour trente trois ans depuis (dès) l'époque de la lutte pour l'union des Principautés Roumaines et jusque á leur mort.

Les plus importantes lettres sont celles de 1857 et 1881. Dans la première lettre il y s'agit de l'union des efforts des montagnards et des moldaves pendant la réunion Ad hoc pour convaincre les pouvoirs européens de soutenir l'union ; la deuxième lettre représentait le programme du gouvern. de D.Brătianu du point de vue de la politique externe de la Roumanie á l'égard de la déclaration du Royaume de la Roumanie.

NOTE:

1. Biblioteca Academiei, fond Mihail Kogălniceanu, S. 58 (10)/ DCCVII.
2. *Ididem*, S 58 (1)/DCCVII.
3. *Ididem*, S 58 (2)/ DCVII.
4. *Ididem*, S 58 (2)/ DCVII
5. *Ididem*.
6. Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamica, Ioan Scurtu, *Enciclopedia Partidelor Politice din România (1862-1994)*, București, p. 55-56.
7. Biblioteca Academiei, fond cit., S 58 (2)/ DCVII
8. *Ididem*, S 58 (4)/ DCVII.

9. *Ididem*, S 58 (5)/ DCVII.
10. *Ididem*, S 58 (6)/ DCVII.
11. *Ididem*, S 58 (7)/ DCVII.
12. *Ididem*, S 58 (8)/ DCVII.
13. *Ididem*, S 58 (9)/ DCVII.
14. *Ididem*, S 58 (12)/ DCVII.
15. *Ididem*, S 58 (13)/ DCVII.
16. *Ididem*, S 58 (14)/ DCVII.
17. *Ididem*, S 58 (11)/ DCVII.
18. *Ididem*, S 58 (15)/ DCVII.
19. *Ididem*, S 58 (16)/ DCVII.
20. *Ididem*, S 58 (17)/ DCVII.
21. *Ididem*, S 58 (18)/ DCVII.
22. *Ididem*, S 58 (19)/ DCVII.
23. *Ididem*, S 58 (20)/ DCVII.
24. *Ididem*, S 58 (21)/ DCVII.
25. *Ididem*, S 58 (22)/ DCVII.
26. *Ididem*, S 58 (23)/ DCVII.
27. Anastasie Iordache, *Pe urmele lui Dumitru Brătianu*, Editura Sport Turism, București, 1984, p. 328-329.
28. *Ibidem*, p. 329.